

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ТУРИЗМУ

ВІСНИК

ЛЬВІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ
ЕКОНОМІКИ І ТУРИЗМУ

3/2008

Львів
Апріорі
2008

БКБ 65
В 53

Вісник Львівського інституту економіки і туризму: збірник наукових статей.
— Львів: Львівський інститут економіки і туризму; Априорі, 2008. — № 3. —
244 с.

Bulletin of Lviv Institute of Economics and Tourism / Collection of scientific
works. — Lviv, 2008. — #3. — 244 p.

Висвітлюються актуальні питання теоретичних і прикладних аспектів економіки, розвитку туристичної індустрії в Україні і, зокрема, в Західному регіоні; аналізуються підходи до створення туристичного продукту й організації спеціальних видів туризму. Особлива увага звертається на вивчення краєзнавства, екологічного супроводу туристичної діяльності та підготовки фахівців для даної галузі.

Для фахівців туристичної галузі, науково-педагогічних працівників, аспірантів і студентів навчальних закладів туристичного профілю.

Issues of current interest of theoretical and practical aspects of economics of the tourist industry development in Ukraine and particularly in Western region are reflected; approaches to design of tourist product and organizing special kinds of tourism are analyzed. Special attention is given to local studies issues, ecological accompaniment of tourist activity and training specialists for the given branch.

For specialists of tourist sphere, scientific and pedagogical workers, post-graduates and students of tourist educational institutions.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

1. Бочан І. О., д. е. н., професор, — головний редактор;
2. Бомба М. Я., д. с.-г. н., професор, — заступник головного редактора;
3. Білонога Ю. Л., д. т. н., в. о. професора;
4. Буряк П. Ю., д. е. н., професор;
5. Дольнікова Л. В., к. п. н., доцент;
6. Доманцевич Н. І., д. т. н., в. о. професора;
7. Кончаківський І. В., к. е. н., доцент;
8. Лацик І. П., к. е. н., доцент;
9. Майовець Є. Й., д. е. н., в. о. професора;
10. Михасюк І. Р., д. е. н., професор;
11. Параняк Р. П., д. с.-г. н., професор;
12. Реверчук С. К., д. е. н., професор;
13. Сокіл В. В., д. і. н., професор;
14. Стоколос-Ворончук., к. філол. н.;
15. Тринько Р. І., д. е. н., професор, академік УААН;
16. Лазарович Н. В., к. ф. н. — відповідальний секретар

Рекомендовано до друку
вченою радою Львівського інституту
економіки і туризму (протокол № 2 від 19.03.08)

ISBN 978-966-8256-87-5

© Львівський інститут
економіки і туризму, 2008
© Автори статей, 2008
© Видавництво «Априорі»

ЗМІСТ

Розділ 1. ЕКОНОМІКА І ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ

<i>Лащик І. П.</i> Мале підприємство в ринковій економіці України	9
<i>Колодій М. В.</i> Проблеми державного регулювання розвитку підприємництва в Україні	13
<i>Лукань Л. П.</i> Розвиток підприємництва в Україні: проблеми та перспективи	17
<i>Стефанюк Є. М., Боляновська Д. С., Бурак Є. І.</i> Ринок насіння сонішнику в Україні	23
<i>Карбовник Л. П.</i> Особливості податкового регулювання природних монополій в Україні	27
<i>Романів І. І., Цегелик Г. Г.</i> Інформаційні технології у сфері залучення іноземних інвестицій: зарубіжний досвід	33
<i>Гелей Л. О.</i> Методика планування та забезпечення якості операційного аудиту в торговельних підприємствах	37
<i>Біль М. М.</i> Особливості державного регулювання розвитку туристичного підприємництва в Україні	42
<i>Боляновська Д. С., Стефанюк Є. М., Серета С. А., Бурак Є. І.</i> Стан і проблеми розвитку ринку олії в Україні	47
<i>Цегелик Г. Г., Лукань Л.</i> Актуальні проблеми розвитку малого підприємництва в Україні	51
<i>Прядко О. Я., Цегелик Г. Г.</i> Динаміка основних показників діяльності банків України	55

Розділ 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТУРИЗМОЛОГІЇ

<i>Бочан І. О.</i> Сучасні тенденції розвитку туризму в контексті європейських і світових вимог	64
<i>Бомба М. Я.</i> Комплексний підхід у дослідженні туристичного потенціалу територіальних одиниць та шляхи активізації туристичного бізнесу в регіоні	70
<i>Бойко М. Г.</i> Особливості ціноутворення на ринку туристичних послуг	76
<i>Стручок Н. М.</i> Реклама як основна складова ефективної діяльності туристичного підприємства	80
<i>Сидоренко І. О.</i> Функція контролю в забезпеченні якості туристичних послуг	84
<i>Білоцерківська Т. М.</i> Хостели, як один із чинників розвитку в'їзного та внутрішнього молодіжного туризму	89
<i>Батьковець Г. А., Макухіна Н. О.</i> Організаційні аспекти створення брендингу в туристичній індустрії	93
<i>Юнко М. М.</i> Міжнародний досвід організації молодіжного туризму	96

Розділ 3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА УПРАВЛІНСЬКІ ОСНОВИ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

<i>Сусол Н. Я.</i> Сучасні проблеми розвитку та забезпечення якості послуг підприємств ресторанного господарства	99
<i>Сокол Т. Г., Турло Н. П.</i> Інвестиційне забезпечення розвитку готельного господарства України	104

<i>Столярчук П. Г., Сусол Н. Я.</i> Деякі аспекти вдосконалення нормативних та формулювання додаткових вимог щодо якості послуг ресторанного господарства	110
---	-----

Розділ 4. КРАЄЗНАВСТВО, КУЛЬТУРА І ТУРИЗМ

<i>Коваль Г. В.</i> Богородичні місця та їх роль у краєзнавстві	114
<i>Василишин О. М., Василишин Д. В.</i> Призабуті місця: з історії села Вороблячин (Яворівського району Львівської області)	118
<i>Луців Н. В.</i> Карпатські ліжники — сучасне пухнасте диво	123
<i>Боднарчук М. З.</i> Екзистенційна вимірність свободи людини в науковій спадщині Івана Франка	126
<i>Парійчук К. Р.</i> Специфіка викладання культурології в умовах кредитно-модульної системи	132
<i>Манько А. М.</i> Туристичне господарство Івано-Франківської області	137
<i>Бегей О. І.</i> Візантійська традиція в українській культурі: на матеріалах наукової спадщини І. Огієнка (митрополита Іларіона)	141
<i>Стеценко А. В.</i> Сторінками історичного краєзнавства Галичини	145
<i>Лучаківська І. Л.</i> Умови та стан використання етнографічного потенціалу Карпатського рекреаційного регіону для розвитку етнокультурного туризму	150
<i>Цимбала О. С.</i> Краєзнавчі студії у творчому доробку М. Голубця	155
<i>Сокіл В. В.</i> «Лише істинне достойне пам'яті», або етнокультурні виміри голодомору 1932–1933 років	159

Розділ 5. РЕКРЕАЦІЙНИЙ ТУРИЗМ І РЕАБІЛІТАЦІЯ

<i>Івашків Л. Я.</i> Нові напрями оздоровчого харчування населення України	163
<i>Кульчицька Е. А.</i> Структура рекреаційно-туристичних ресурсів державних лісових господарств Львівської області	169
<i>Саницька А. О., Ташак М. С.</i> Енерговитрати та фінансові затрати студентів у туристському поході	175

Розділ 6. ІНФРАСТРУКТУРА ТУРИНДУСТРІЇ ТА ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЇ

<i>Петик І. М.</i> Розвиток екотуризму в Україні	182
<i>Пандяк І. Г., Гусак М. М.</i> Інфраструктура ілового туризму в Україні: актуальні проблеми та перспективи розвитку	185
<i>Бомба М. І., Бомба М. Я.</i> Екологічні проблеми використання земель у зв'язку з антропогенною діяльністю	190
<i>Липчук В. В., Липчук Н. В.</i> Оцінка придатності сільських територій для розвитку агротуризму	195
<i>Караван Ю. В.</i> Акустичне навантаження на середовище та шляхи його зменшення	198
<i>Паньків Н. М.</i> Особливості використання природно-географічних ресурсів для розвитку туристичної індустрії гірських районів Львівської області	206

<i>Петлін І. В.</i> Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в західному регіоні України	210
--	-----

Розділ 7. АУДИТОРІЯ

<i>Божук Т. І.</i> Краєзнавчі ресурси у навчальних курсах (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Знесіння»)	214
<i>Фастовець О. О.</i> Розвукток екологічної компетеонтності майбутніх менеджерів туризму у вищих навчальних закладах	218
<i>Гуляк О. Б.</i> До питання про формування моральної свідомості студентів	225
<i>Костишин Л. Р.</i> Елементи диференціації та індивідуалізації процесу навчання при роботі з перекладом фахових текстів	228
<i>Клубчук С. К.</i> Форми активізації самостійної роботи студентів під час вивчення економічних дисциплін	232

Розділ 8. ПОДІЇ. ІНФОРМАЦІЯ. РЕЦЕНЗІЇ

<i>Шкляєва Н. В., Стоколос-Ворончук О. О.</i> Відображення мотивів російсько-шведської війни 1721 року у зразках народної топонімічної прози Західного Полісся	236
<i>Стоколос-Ворончук О. О., Цимбала О. С.</i> Історія одного Музею (Про Музей історії туризму ЛНЕТ)	240

УДК 069.015

Стоколос-Ворончук О. О., Цимбала О. С.

**ІСТОРІЯ ОДНОГО МУЗЕЮ
(ПРО МУЗЕЙ ІСТОРІЇ ТУРИЗМУ ЛЕТ)**

Скажи мені — і я забуду,
Покажи мені — і я запам'ятаю,
Залучи мене — і я ЗРОЗУМІЮ

У статті розкрито роль і значення музею у культурно-освітній, навчальній та науковій діяльності. Подано загальну характеристику Музею історії туризму Львівського інституту економіки і туризму, його функціональне навантаження. Визначено та проаналізовано основні тематичні блоки музейних експозицій. Представлено сучасний стан та перспективи розвитку музею.

В Україні впродовж XIX–XX ст. сформувалась розгалужена мережа різноманітних за типом і профілем музейних закладів. Музеї нашої держави демонструють не лише історико-культурний чи духовний потенціал українського народу, а й проблеми, якими страждає наше суспільство та економіка. Проте, сьогодення відкриває нові обнадійливі перспективи відродження кращих традицій українського музейництва, зокрема із залученням світового досвіду.

Слід визнати, що традиційний музей, який частково законсервував нашу культуру, уже не відповідає інтересам молодого прагматичного покоління [3:242]. У наскрізь комп'ютеризованому просторі новітньої культури XXI століття втрачають сенс колишні табуйовані і ритуалізовані музейні комплекси. Нові види музеїв «вириваються» із традиційних усталених рамок. У сучасному світі з'явилися такі поняття, як «музей-середовище», «музей без стін», «віртуальний музей», «Інтернет-музей», «музей-особистість», «музей-пам'ять», «музей-спогад», «музей-ілюзія» тощо [4:11].

Саме тому 28 червня 2007 р. у Львівському інституті економіки і туризму відбулося урочисте відкриття Музею історії туризму, що є репрезентативним центром візуальної інформації, оригінальних відомостей, фактів і знань з історії туризму в його еволюційному розвитку. За профілем його можна охарактеризувати як поліфункціональний галузевий музей. Цей структурний підрозділ, окрім освітньо-культурної та науково-дослідної функцій, може виконувати навантаження ще й альтернативної навчальної лабораторії.

Фахова освіта в туризмі покликана сприяти швидкій поступовій професіоналізації цієї індустрії. Проте одним із конкретних недоліків формування майбутніх спеціалістів дослідники часто називають слабкість практичної підготовки студентів [1]. Традиційно навчальний процес обмежується проведенням аудиторних занять (лекцій, семінарських) та самостійною роботою студентів. Для активізації пізнавальної роботи доцільно використовувати широкий спектр методів і форм навчання.

Власне, нові реалії урізноманітнення навчального процесу і надає новостворений музей. У його рамках майбутні спеціалісти туристичної сфери мають змогу не тільки здобути теоретичні знання, а й закріпити їх на практиці. Також музейна експозиція допомагає сформувати у студентів психологічну готовність до майбутньої професії.

Актуальність створення такого музею мотивується вимогами часу: новітніми тенденціями розвитку туристичної сфери, музейної справи та потребою застосовувати інтерактивні методики навчання. Експозиція музею є наочним приладдям для лекційних, семінарських та практичних занять з таких навчальних курсів як «Історія туризму», «Красзнавство», «Музеєзнавство», «Основи екскурсійної діяльності», «Рекреаційні ресурси» та багатьох інших суміжних дисциплін.

Слід зазначити, що кардинальною відмінністю Музею історії туризму від класичної навчальної лабораторії є його демократично-креативний дух. У рамках цього музею

студенти мають змогу сформувати своє творче бачення окремих подій, явищ, предметів; реалізувати свої напрацювання для розробки екскурсійних маршрутів, оформлення експозиції музею тощо. Наочність дає змогу більше активізувати увагу та уяву студента, сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Крім того, відмінна від аудиторних занять атмосфера навчання, забезпечує активне спілкування, розвиток асоціативного, образного мислення студентів, обмін цікавими ідеями.

Усі експонати Музею історії туризму розміщуються у двох залах. Музей структурований в окремі експозиції, побудовані за тематично-хронологічним принципом, що мають історико-пізнавальне та освітньо-естетичне спрямування.

У першому залі зібрано експонати, що окреслюють такі тематичні блоки:

- історія світового туризму;
- історія українського туризму;
- туристичні регіони України;
- основні дати історії готельно-ресторанної справи.

Другий зал презентує все розмаїття туристичних ресурсів Львівщини, які об'єднано в наступні групи:

- архітектурні стилі Львова;
- туристична інфраструктура Львова;
- замки Львівщини;
- туризм сьогодні.

Експозиційний стенд «Історія світового туризму» представлено у вигляді кінострічки, кадри якої презентують різні епохи, зокрема розповідають про основні дати, факти, події в історії туризму. З метою забезпечення наочності, кожен кадр стрічки проілюстровано фотографіями визначних пам'яток світової архітектури (Єгипетські піраміди, Колізей, Шильонський замок, Собор св. Петра у Римі, Ейфелева вежа, неонові панорами Лас-Вегаса), що відтворюють символічний образ того чи іншого періоду розвитку туризму. Такий метод ілюстративної наочності забезпечує формування в екскурсантів стійких знань і візуальних уявлень.

Стенди містять короткі текстові супроводи, що розповідають про основні віхи розвитку туризму в окреслений період. Такі підказки насамперед допомагають відвідувачам самостійно зорієнтуватися в експозиційній структурі, а також є цінними вказівниками для студентів, які вправляються в екскурсійній майстерності. Щоправда, слід зазначити, що кілька визначних подій історії туризму, наведених до кожного із періодів, не обмежують уяву студента, а навпаки, стимулюють до самостійних творчих досліджень під час підготовки до практичних занять.

Наступна стендова серія представляє експозицію «Історія українського туризму». Цей розділ репрезентовано як подорож рікою часу, що розповідає про зародження та визначні події українського мандрівництва, про відомих людей, імена яких записано до історії вітчизняного туризму. Щоб акцентувати увагу відвідувачів на історико-культурній спадщині нашої держави, згадано здобутки Трипільської культури, надбання Київської Русі, Галицько-Волинського князівства та пам'ятки Козаччини. Як цінне джерело для відтворення історії українського туризму залучено спогади німецького дипломата Еріха Лясоги, французького інженера Гійома де Боплана, Павла Алепського та ін. Серед визначних українців, котрі внесли свою лепту у розвиток історії світового туризму, названо В. Григоровича-Барського, ніжинського мореплавця Юрія Лисянчука, славнозвісного етнографа та антрополога Миколу Миклухо-Маклая. Відзначено також здобутки науковців, громадських та культурних діячів, котрі своєю кропіткою роботою зберегли та зафіксували чимало цінних пам'яток і фактів, якими сьогодні пишається українська культура загалом і туристична сфера зокрема (Д. Яворницький, Г. Сковорода, В. Каразін, Я. Головацький,

І. Вагилевич, І. Франко, М. Драгоманов та багато інших). Окремо проаналізовано розвиток і здобутки туристичної галузі в радянський період. А серед головних здобутків сьогодення відзначено факт включення українських пам'яток до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та основи законодавчого оформлення туристичної галузі.

У рамках експозиції «Туристичні регіони України» виділено і охарактеризовано три, найперспективніші з огляду на розмаїття рекреаційних ресурсів, а саме: Карпатський, Поліський, Азово-Чорноморський). Окремо виділено м. Київ. Для зручності туристично-ресурсний потенціал регіонів згруповано в окремі блоки:

- замки, музеї, архітектурні пам'ятки;
- природно-ресурсний потенціал;
- курортно-бальнеологічні ресурси;
- основні туристичні центри.

При характеристиці туристичних центрів (за зразок взято м. Київ) запропоновано враховувати ще й інфраструктуру міста, а саме: музеї, театри, концертні зали, заклади розваг, готелі, ресторани, кав'ярні, нічні клуби та ін. На основі такої класифікації можна проводити не лише туристичну характеристику, ай аналітичні дослідження (у рамках самостійної роботи студентів).

«Основні дати історії готельно-ресторанної справи» — таку назву має наступна експозиція, на стендах якої представлено найважливіші факти з історії (української та світової) становлення цієї органічної для розвитку туризму галузі. Специфіку апетитної і неповторної української кухні відтворено за допомогою уривка з поеми І. Котляревського «Енеїда», в якому автор вказує на цілий ряд стародавніх українських наїдків та напоїв. Також виставлено зразки народної кераміки: Гавареччина, Косівщина, Опішня. Для туристів вони цікаві як унікальні етносувеніри і своєрідні патенти геніальності народних майстрів України. Вишитий рушник символізує гостинність нашого народу і чарівну привабливість народного мистецтва.

Хочемо зазначити, що перший зал оснащено ще й туристичними картами України і світу. А справжньою окрасою можна назвати парусник, як один із древніх засобів транспортного зв'язку, зокрема й туристичних мандрівок. Спеціально обладнані полиці дозволяють розмістити чимало тематичної літератури, додаткові ілюстрації, фотографії, туристичні путівники, буклети тощо.

Другий зал презентує відвідувачам Львівщину туристичну. Перша стендова експозиція — «Архітектурні стилі Львова», — відкривається чудовою середньовічною панорамою міста. Для того щоб екскурсія древнім Львовом була не лише цікавою, а й пізнавальною, приносила естетичну насолоду та розширювала культурний світогляд, екскурсантам представлено архітектурні перлини міста не загалом, а охарактеризовано стилі конкретних історичних пам'яток — палаців, релігійних споруд, будинків тощо.

Так, строгий готичний стиль, для якого характерні стрільчасті арки, багаті архітектурно-пластичні та декоративні деталі, ілюстративно презентує Костел Єлизавети (поч. ХІХ ст.). Саме цю споруду туристи мають змогу побачити першою, якщо до міста вони прибули потягом. З огляду на дату спорудження костелу, справедливо буде зазначити, що оригінальних яскраво виражених готичних пам'яток у місті практично не збереглося. Це пов'язано з численними пожежами, які були нормою для дерев'яного середньовічного Львова. Проте Костел Єлизавети дає чітке уявлення про готичний стиль, який дослідники архітектури іноді називають ще неоготикою або псевдоготикою.

Епоху Ренесансу, з її класичними греко-римськими елементами, на львівському ґрунті презентує багато архітектурних пам'яток. Виваженість пропорцій, конструктивна ясність, антична простота, гармонія ліній — все це прослідковується в дизайні Успенської церкви, Каплиці Боїмів, Чорної кам'яниці, Італійського подвір'я.

Барокові риси грандіозності, пишності, динаміки, контрастності масштабів і матеріалів втілені при оформленні величного Домініканського собору, Костелу Єзуїтів, розкоші Собору св. Юра, вишуканості Львівського будинку вчених. Усі ці будівлі об'єднані красивою пластикою фасадів, грою світлотіні, складними криволінійними обрисами, багатобарвними прикрасами скульптур, ліпнини, різьби.

Класичну величавість, ідеальність форм та елементи архітектурного ландшафту демонструють львівська Ратуша, театр ім. М. Заньковецької, головний корпус Політехніки, Наукова бібліотека ім. В. Стефаніка, палац Потоцьких. А еkleктика (поєднання) художніх та архітектурних рис різних стилів прослідковується у дизайні Львівського оперного театру, Львівського національного університету ім. І. Франка, Преображенської церкви та ін.

Модерні віяння кінця XIX — поч. XX ст. позначилися і в архітектурі. Зокрема, зникає традиційна система прикрашування фасадів та інтер'єрів. Основний виражальний засіб модерну — використання орнаменту станкових та декоративно-ужиткових форм. Класичним зразком цього стилю можна вважати головний корпус Львівського інституту економіки і туризму, що збудований ще в 1914 р. Саме тут і знаходиться Музей історії туризму.

Логічним продовженням є наступна експозиція, яка доповнює архітектурно-стилістичний образ міста — «Туристична інфраструктура Львова»: починаючи від парків, скверів, площ, музеїв, театрів, палаців, закінчуючи готелями, ресторанами та неповторними львівськими кав'ярнями.

Наш край просто неможливо уявити без мандрівки замками. Стенд «Замки Львівщини» оснащений спеціальною мапою області, на яку згідно з розташуванням нанесено мультиплікаційне відображення кожного з восьми замків: Жовківського, Олеського, Підгорецького, Золочівського, Свірзького, Старосільського, Поморянського, Уричівського, архітектурні форми яких можна детальніше роздивитися на великих ілюстраціях, що доповнюють експозицію.

Інтерактивну інформацію про найновіші туристичні новини, послуги, об'єкти, діяльність турфірм, наукові матеріали з туризмознавства, а також фоторепортажі з мандрівок, екскурсій, турів — усе це можна знайти або самостійно відобразити на мобільному стенді під назвою «Туризм сьогодні».

І як підсумок, робочою групою було видано презентаційний буклет «Музей історії туризму». Це видання лаконічно, але ґрунтовно відтворює зміст екскурсій залами музею, збагачуючи уяву читачів красивими тематичними ілюстраціями.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє стверджувати про перспективу роботи Музею історії туризму і як альтернативної навчальної лабораторії, і як освітньо-культурного центру. На підтвердження цієї тези мусимо сказати, що музей відкритий для проведення різноманітних акцій — виставок, презентацій. Так, нещодавно музей приймав фотовиставку «Жовківщина туристична». У рамках цього заходу презентовано фотосвітлина найцікавіших пам'яток регіону. Поряд із численними ілюстраціями архітектурної спадщини Жовкви (Жовківський замок, ратуша міста) та її регіону, відвідувачі мали змогу побачити фото унікальної дерев'яної криниці, біля якої Іван Франко написав свого славнозвісного «Лиса Микиту».

У перспективі, на базі музею за допомогою новітніх комп'ютерних технологій та екскурсійно-інформаційних програм передбачається апробація віртуальних екскурсій, відтворення незабутніх спогадів про мандрівки, моделювання різних видів туристичних послуг і продуктів.

Таким чином, наведені факти достатньою мірою засвідчують унікальність Музею історії туризму ЛІЕТ, що відображається у його новаторській концепції, науковій вартос-

ті експозицій, сполученні наукової та навчальної функцій музею, і врешті, у відсутності аналогів такого явища.

Література

1. *Бабарицька В. К., Бейдик О. О.* Підготовка туристських кадрів в Україні. З історії вітчизняного туризму. — К., 1997.
2. *Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О.* Екскурсознавство і музеєзнавство: Навч. посібник. — К.: Альтерпрес, 2007. — 464 с.
3. *Вайдахер Ф.* Загальна музеологія: Посібник / Перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянґ, Х. Назаркевич. — Львів: Літопис, 2005. ? 632 с.
4. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв: Посібник / Під ред. В. Великочого, Н. Гасюк. — Івано-Франківськ: Плай, 2005. — 64 с.
5. *Федорченко В.* Особливості формування змісту професійної туристської освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2002. — № 6. — 121 с.